

DATIVUL MARCAT ANALITIC ÎN TIPĂRITURILE LUI CORESI

ENIDA CINCORA
Universitatea din București

1. Aspecte preliminare

Tema comunicării o constituie ilustrarea particularităților de construcție a dativului marcat prin prepoziția *a* și prin prepoziția *la* în tipăriturile coresiene. Obiectivul principal al cercetării de față este descriptiv, constând în prezentarea tiparelor prepoziționale cvasiechivalente cu dativul și a specificului lor, redat în speță prin indicații numerice de frecvență și prin observații comparative de distribuție în textele selectate.

Punctul de plecare îl reprezintă inventarul contextelor cu dativ analitic identificate în cele două *Cazanii* tipărite de Coresi, realizat de Ana-Maria Mihail Iorga în teza de doctorat *O tipologie a dativului românesc* susținută în 2013 (Mihail Iorga 2013: 173-220). Urmărind cele două tipare în textele *Cazaniilor*, am constatat că datele cantitative oferite de autoare nu coincid cu numărul faptelor prezente în tipăriturile amintite (v. ANEXĂ).

Textele care alcătuiesc corpusul lucrării sunt reprezentative pentru a ilustra specificul limbii tipăriturilor lui Coresi privind dativul marcat analitic prin prepozițiile *a* și *la*: *Catehismul* (CCat.), *Tetraevanghelul* (CT), *Cazania I (Tâlcul evangheliilor)* (CC₁), *Cazania a II-a (Carte cu învățătură)* (CC₂), *Molitevnicele rumânesce* (CM), *Liturghierul* (CLit.), *Pravila* (CPrav.). Trimiterea la corpus este realizată prin folosirea siglelor și prin indicarea numărului paginilor din manuscris.

Cadrul teoretic și metodologic este cel al gramaticii generative (v. GALR 2008; Pană Dindelegan 2013a; Stan 2013). Am adoptat ipoteza generativă potrivit căreia constituenții sunt organizați ierarhic în interiorul grupului nominal (Stan 2009: 231-236).

2. Marcarea dativului prin tiparele prepoziționale cu *a* și *la* în textele tipărite de Coresi

În textele selectate, dativul marcat prin prepoziția *a* prezintă particularități de construcție diferite de dativul marcat prin prepoziția *la*. Trebuie menționat că niciunul dintre cele două tipare nu se regăsește în *Catehismul* coresian și în *Pravila* coresiană, dativul fiind marcat aici numai flexionar.

2.1. Dativul marcat analitic prin prepoziția *A*

2.1.1. Dativul marcat prin *a* se găsește atât în poziție de complement indirect, având regenți verbali și adjectivali, cât și în poziție adnominală.

2.1.1.1. Cele mai numeroase exemple au în structură un regent verbal. De altfel, s-a arătat că, în limba secolului al XVI-lea, o serie de verbe se construiau cu dativul, după model slav¹. În timp, multe dintre aceste verbe au ieșit din uz ori s-au fixat în română cu acuzativul

¹ V. și lista de verbe construite cu dativul, cu indicarea modelului verbal slav, oferită de Al. Rosetti în Rosetti (1956 : 169-170).

(Frâncu, în Gheție 1997: 152; Stan 2013: 185-188). În corpus, lista verbelor care cer un complement indirect realizat printr-un dativ analitic este foarte diversă: *a afla, a se arăta, a crede, a da, a se descoperi, a găti, a grăi, a se ivi, a judeca, a lucra, a mărturisi, a se părea, a păși, a porunci, a propovădui, a răbda, a semăna, a sfărâma, a sluji, a tocmi, a zice* și impersonalele *se cade, se cuvine, se poate*.

- (1) *O vi▲ | sâdi ū om▲ și o ▲grâdi cu ga|rd▲ și sâpâ točitoare și zi | di st▲lp▲ și o dēdea lucrători și | se duse (CT, 96^f).*

În *Cazania a II-a*, se înregistrează câteva contexte în care dativul marcat prin prepoziția *a* este anticipat sau reluat printr-un clitic pronominal în cazul dativ, respectiv două exemple de anticipare (2, 3) și cinci exemple de reluare (4-8). Sunt anticipate sau reluate în speță grupurile cu nume nul, alcătuite din prepoziția *a* și un cuantificator indefinit (2, 3, 7, 8). Se observă inconsecvențe de tipul absenței concordanței între grupul prepozițional din poziția complementului indirect și cliticul pronominal datorate, probabil, numelui cu sens colectiv, în exemplul (4), și de tipul anacolutului, în exemplul (6).

- (2) *Că meserătatea amu pare-le-se a mulți o răotate a fi; iară nu iaste așa rău (CC₂, 450);*
 (3) *Cu bogăție iarășu pare-le-se a mulți | bine a fi (CC₂, 450-451);*
 (4) *Ca cu aceaia a totu nărodulū să le dea întoarcere, îmblă amu pre pământū împreună și pre mare (CC₂, 229);*
 (5) *Nici de îmblare multă întrebați sântemū, ca la această sufletească masă să venimū, nici sântemū nevoiți să aducemū aurū, de să scumpărămū cea mai de folosū, ce fără trudă și durearea, a toți carei vorū vrea, puteare le iaste sufletului uspășū să se îndulcească, și fără de aurū spodobi-se-vorū darului (CC₂, 284);*
 (6) *Și a mulți carei se blăzniiā cu cugetele, arătā-le-se-va și descoperi-se-vorū și oblici-se-vorū și vorū aflā curândū vindecare (CC₂, 582);*
 (7) *Și acea pohtā a trupului spre gustare nevoescu-se, că a mulți nu le se arată dulci un chipū de bucate (CC₂, 290);*
 (8) *Și neguțatoriulū așjderea nu aduce atāta cātū numai să fie lui de destulū, ce atāta, cātū și altorū a mulți să le fie (CC₂, 378) [structură apozitivă].*

2.1.1.2. Regenții adjectivali sunt puțin numeroși: *destoinic, înluminătoriu, judecătoriu, urât* și funcționează ca nume predicative. Într-un singur context (13), adjectivul nu este construit cu verbul *a fi*.

- (9) *Atun' ce pri|dâdi-vōr voi ▲scr▲bâ și ūčide-vōr | voi și veți fi urâți a toate limbi/le pe▲tru nūmele mieu (CT, 52^f);*
 (10) *O, multe-sū blāndeatele Domnului, că face cuvântū și cătră cela ce nu e destoinicū a totū cuvântulū! (CC₂, 316);*
 (11) *Că iaste vreamea, cândū cu destoinicia slava mea toți oamenii au a vedeā, și vorū ispovedi că eu sântū Dumnezeulū lorū și judecătoriu a toți, viilorū și morților (CC₂, 570) [baza apozitiei prezintă marcarea prepozițională a dativului, iar apozitia prezintă marcarea flexionară a dativului];*

- (12) *În vecie atotputearnic Dumnezeu, cine ești înluminătoriu a toate inimile ce sânt întunecate (CM, 251^v);*
- (13) *Despuitoriu amu a toate acesta, Domnul, nu lăsă înălțimea, și cătră noi vine și în iadū deștinse, ca pretutindinea toți să-i spăsească (CC₂, 582).*

2.1.1.3. Dativul adnominal este dependent, mai ales, de un nume de relație (14), rar de un nume postverbal (15). În exemplul (14), este posibilă dubla interpretare a structurii *a multe limbi*: ar putea fi un genitiv sau un dativ analitic (pentru că numele de care depinde este relațional).

- (14) *Pentru credința însușu acesta Avraamū întru adânculū bătrâneățelorū den pântece fără plodū născū pre Isaacū și părinte a multe limbi fu, după dumnezeiasca prorocie (CC₂, 245);*
- (15) *„Doamne, Domnul no / stru, cela ce pîinea ceriului mîn/care a toată lumea, Domnul nostru / și Dumnezeu Isus Hristos, tremease spă/sitoriu și izbăvitoriu și dulce-dă/tătoriu a blagoslovi și a sfinți noi” (CLit., 8^v).*

2.1.2. În corpus, realizările grupului care urmează prepoziției *a* sunt diverse: grup nominal cu centru substantival (16), grup nominal cuantificat cu un cuantificator numeric (17), cu un cuantificator universal (18a) sau cu un cuantificator universal distributiv (18b) și cu un cuantificator indefinit (19), grup cu nume nul, având în alcătuire un cuantificator numeric (20a) sau unul indefinit (20b).

- (16) *Om, neștine era căsătoriu, ce-ș sădi via și cu gard îngrădi; și săpă într-însa tocitoare și zidi turn, și o deade el a lucrători și se duse (CC₁, 95^v);*
- (17) *Nim_A nū poate |a doi dōmni lucra (CT, 11^v);*
- (18) a. *«Și acesta iară va veni întru slava dumnezeiei sale, să judece a toată lumea și să plătească cuișū după lucrulū lui» (CC₂, 192);*
b. *„Cine nu se leapădă de sineș și nu ia crucea sa, nu poate fi ucenic mie”, – aceasta iaste a tot creștinul porâncit (CC₁, 94^v);*
- (19) *iară celū robū hitleanū și lenivosū, aimintrea răspunse, și, împotriva hitleniei lui, iute meni pre despuitoriu, cumū și acmu a mulți den învățatori grăescū că iaste iute a căutā den omū ascultare, ce cui n’au făcutū Dumnezeu ascultare, nice-au semănatū lorū | bună plecare (CC₂, 353-354) [structură partitivă];*
- (20) a. *De ačasta mulți | de_A ūčenicii lui dūserā-se adărāt și de ači_A nū mai abla cu nūsūl. Zi|se Isus a doisprâzēce: „Au doarā și voi| veți să vā dūčeți?” (CT, 197^v);*
b. *și mūlte trūpure mo|arte ale sfințilōr scūlarā-se și |ēșirā de_A morminte dūpā vierē | lūi ararā sfânta četate și se i|virā a mulți (CT, 64^v).*

2.1.3. Cel mai interesant aspect care privește dativul construit prepozițional cu *a* este dubla marcare, respectiv prezența simultană a prepoziției *a* și a flexiunii articolului enclitic atașat substantivului. Acest fenomen a primit diverse denumiri, însă mulți specialiști au subliniat ideea marcării redundante a dativului: „construcții mixte” (v. Densusianu 1961: 94, 124), contaminarea construcțiilor (pentru exemple din textele originale românești și detalii, v. Guruianu 2005: 137), „structuri redundante” (Stan 2013: 190), marcare dublă (Stan, în Pană Dindelegan 2013a: 271), „sintagme mixte” (Pană Dindelegan 2013b: 164-165).

În textele analizate, dativul marcat deopotrivă flexionar și prepozițional se regăsește numai pentru tiparul cu prepoziția *a*, nu și pentru cel cu prepoziția *la*. Apare atât ca o complinire a verbului (21-33), cât și ca o complinire a grupului adjectival (34) și nominal (35). În aceste contexte, prepoziția *a* este urmată de un substantiv comun (21-24) sau de un grup nominal extins fără ca marca enclitică de dativ să fie exprimată la toate componentele grupului (25), de un grup nominal cuantificat, tiparul recurent fiind cuantificatorul universal globalizant *tot* + nominal cu formă de dativ (26-33), iar dintre cele nouă exemple de acest tip, unul singur prezintă marcarea cazuală a cuantificatorului *tot* (33). Dubla marcare a dativului analitic cu regent adjectival și a dativului analitic adnominal apare izolat, iar grupurile care urmează prepoziției sunt cuantificate cu un cuantificator indefinit (34) și cu un cuantificator universal (35).

- (21) *Nu credeți, frații miei, a înșelătorilor și ereticilor, carii hulesc pre Hristos, ce să credeți cuvintelor acestora ce-am <spus> aice* (CC₁, 5^r) [inconsecvență în coordonarea copulativă a dativului analitic *a înșelătorilor* cu dativul flexionar *eticilor* și în coordonarea prin juxtaponere a primelor două dativice cu cel de-al treilea *cuvintelor acestora*];
- (22) *Însă de poți creade, totu se poate a credinciosului* (CC₁, 193^r);
- (23) *că cine poate sluji a oamenilor mai mult, au cu învățătura, au cu altă slujbă, acela va fi mai mare* (CC₁, 199^r – 199^v);
- (24) *Derept aceaia să fugim de acestea, rogu-mă voao, fra | ților, ca de cea propaste ce e gătită a jurământului să ne întoarcem, și de ceaia ce ne leapădă de Dumnezeu și ne face a urî învățătura lui* (CC₂, 614-615);
- (25) *Ce noi să semănăm spre duh și semințe sufletești, și să semănăm a inimiei ceaia buna efiniia, blândețele, mălcomișare, lungă răbdare, de oameni iubire, [...], că fără de acestea n'are nimea a vedea pre Domnul* (CC₂, 283);
- (26) *Și Pavel la Filipiseo(m), 241, gice a toți creștinilor* (CC₁, 6^v);
- (27) *întâi se-au ivit Mariei Magdalinei, după aceaia alător muieri, după aceaia lu Pătru, după aceaia iară celor doi ucenici carei mergea la Emaus; iară a toți apostolilor, când Toma nu era cu nușii* (CC₁, 36^v) [context cu elipsa predicatului];
- (28) *Și aceasta au zis Hristos numai acestui tânăr, că în Scriptură nece aiurea nu veri afla să fie zis a toți oamenilor așa* (CC₁, 94^v);
- (29) *de-icea învățăm, creștini, cât greșesc acei oameni carei zic că Dumnezeu au tocmit s-au lăsat multe legi, sau zic: câte limbii, atâtea legi au tocmit a toate limbilor usebi* (CC₁, 98^r);
- (30) *Că se cuvine a toți creștinilor aceste lucrure ale dragostei și iubirei* (CC₁, 175^v);
- (31) *Așa și a toți creștinilor mainte iaste a păți și mult a răbda și așa a întra la împărăția Domnului* (CC₁, 198^v);
- (32) *Ispoveduiți-vă Domnului, că e bun, că până în veac <e> mila lui, cine dă mâncare a tot trupului, cine dă vitelor mâncare a lor* (CM, 254^v);
- (33) *Și de pururea greșim dosădind, obidind, minșind și nebuinându-ne [...] și | gadelor și corbilor mâncători de stărv și semănându-ne, și a tuturor dobitoacelor neînțelepte și nesățioase închipuindu-ne, preamâncându și îmbătându-ne* (CC₂, 317-318);

- (34) *iară cine va grăi de pururea, și nu-lă ascultă, deci nu-șu înceată elū a grăi iară, acela mai a multă amu cinstei iaste destoinicū, derep'ce că face voia lu Dumnezeu* (CC₂, 456);
- (35) *zice c-au făcut cină mare, căce că iaste împărat împăraților și domn a toți domnilor* (CC₁, 101^v).

2.1.4. Sunt câteva situații în care se constată utilizarea oscilantă a tiparului cu dativ marcat enclitic și a celui cu dativ marcat prepozițional prin *a* (v. și Ciobanu, în Avram 2007: 134-135) (v. *supra* și exemplul (11)). Cele mai frapante diferențe se observă între contextele repetabile din *Cazania a II-a*. În prima situație de mai jos (36), substantivul din poziția complementului indirect este marcat cazual în textul evanghelic. Același pasaj evanghelic este reluat, însă dativul este dublu marcat prin prepoziție și prin articol. În cea de-a doua situație (37), în evanghelie, dativul este marcat analitic, iar în comentariu, dativul este marcat sintetic. Nu au fost identificate contexte similare pentru dativul cu prepoziția *la*.

- (36) *Isusū zise lui: „Însă ce de poți creade, toate se potū credinciosului!”* (CC₂, 77, în evanghelie) vs. *Isusū zise lui: «Însă de poți creade, totu se poate a credinciosului!»* (CC₂, 80, pasajul evanghelic reluat);
- (37) *Și o deade elū a lucrători, și se duse* (CC₂, 327, în evanghelie) vs. *Și o deade lucrătorilorū, și se duse* (CC₂, 328, pasajul evanghelic reluat în tâlc).

2.1.5. Dativul analitic marcat prin *a* apare în trei structuri cu elipsa predicatului, predicatul fiind subînțeles (38) sau recuperabil din context (27, 39).

- (38) *Ēi se cușetarā ȁtru ei, grāirā că: „Pâi|ne n-am ȁ luat ȁ”. ȁȁelēse Isus, zise lōr: | „Ĉe cușetați ȁtru voi, pūținā credi|nȁ, că pâine n-ați lūat ȁ? Au nū ȁȁelēșeți neșe pomeniți cînți pâini | ȁ cînți mie și căte coșure luat ȁ? | sau patru pâini ȁ a patru mie și căte coșure luat ȁ?* (CT, 34^v);
- (39) *De unsprāzece ori aiavea arătā-se lorū. Ca mainte amu arătā-se Mariei la mormântū și alăltorū mueri; de-aciiā se arătā lu Pătru; după aceaia lu Cleopū și Lucăi pre cale, mergândū ei întru Emausū, întru frângerea pâiniei; după aceaia ȁ a unsprāzeace, fiindū ei cu ușile încuiate și nefiindū Thoma; și iarășū acelorū unsprāzeace și Thoma fiindū cu nușii* (CC₂, 144).

2.2. Dativul marcat analitic prin prepoziția LA

2.2.1. Situația raportului dintre regenții dativului analitic cu *la* este asemănătoare celei constatate în legătură cu dativul construit cu prepoziția *a* (v. *supra* 2.1.1).

2.2.1.1. Lista verbelor regente este bogată: *a se arăta, a (se) aproia, a cere, a (se) da, a grăi, a greși, a învăța, a plânge, a propovădui, a striga, a (se) vinde*, impersonalul *se cade* și locuțiunile verbale *a fi frică, a fi teamă*.

- (40) *„Ēu nū mā șfi ȁ a grāi lūmiei, eu | pūrurē ȁvāȁa la gloate și ȁ besēre|că și ȁ ascūns nu grāi ȁ nemi|că”* (CT, 227^v).

În textele analizate, dublarea prin clitic pronominal în dativ a grupului prepozițional cu centrul *la* se întâlnește în două situații, în *Cazania a II-a* și în *Tetraevanghel*. În exemplul

(41), cliticul anticipează dativul analitic, iar în exemplul (42), cliticul reia dativul analitic. Totuși, ambele contexte se caracterizează prin ambiguitate. Primul este ambiguu, fiind posibilă și interpretarea *le dau lor la mâini*. Al doilea context este ambiguu, pentru că grupul prepozițional *la el* ar putea fi considerat circumstanțial de loc, cliticul reluând subiectul *cine*.

- (41) *Și îmbracă cu veșmintele bunățăților, și inelū dau-le la mâinile lorū, peceatea creștinească* (CC₂, 21);
- (42) „*Čine mâ va iubi, | cūvântul_h mieu păzi-va și părin|tele mieu iubi-va ēl_h și câtrā el_h| veni-va și sālaș_h la ēl_h fače-i-va*” (CT, 219^v).

2.2.1.2. În corpus, apar numai doi regenți adjectivali ai dativului marcat analitic prin prepoziția *la*: dator și iubitoriu.

- (43) *De amu ēu | spālai ale voastre pičoare dōmn_h| și ʌvāțatoriu și voi datori sānte|ți ūnul_h la alalt_h sā vā spālați pi|čoarele* (CT, 216^v);
- (44) „*Dulce-har-dāmu-ți, despoietoriu, / la-oameni-iubitoriu, dulce-dă/tātoriu sufletelor noastre*” (CLit., 40^r).

S-a arătat că, în unele construcții cu regent adjectival, statutul prepoziției *la* este ambiguu (Stan 2013: 101). Astfel, în exemplul (44), prepoziția *la* poate funcționa fie ca marcă a cazului dativ, dat fiind regimul de dativ al verbului *a iubi* în limba veche (Stan 2013: 185), fie ca marcă a regimului prepozițional al adjectivului în limba veche – *iubitor la* (Stan 2013: 294). În limba tipăriturilor coresiene selectate, *iubitor* construit cu prepoziția *la* și un nume comun apare o singură dată, numai în *Liturghier*, alternând, în același text, cu peste zece structuri de același tip, dar care au centrul prepozițional *de*: „*Pomeneaste, ca un dulce / și de-oameni-iubitoriu*” (CLit., 8^v). În studiul de limbă al *Liturghierului*, Alexandru Mareș interpretează construcțiile cu *de* care au regentul *iubitoriu* ca fiind atribute prepoziționale (v. Mareș 1969: 96). Astfel, preponderența tiparului cu prepoziția *de* ar putea îndreptăți interpretarea prepoziției *la* ca marcă a regimului prepozițional al adjectivului, deci nu ca dativ analitic.

2.2.1.3. Dativul adnominal construit cu *la* are patru ocurențe în *Liturghier*, contextele prezentând aceeași dificultate de interpretare descrisă mai sus (v. *supra* 2.2.1.2).

- (45) „*Doamne, Domnul nostru, celuia ce-i / iaste ținearea nespusă și măriia / neajunsă, ce a lui milă fă/ră-măsură și la-oameni-iubire ne/grăită*” (CLit., 13^r);
- (46) „*Dumnezeu / drept ruga sfântului apostol [...], / să dea ție grai, dulce-vestind cu tă/rie multă întru împlerea evangheliei iu/bitul fiul lui, Domnul și Dumne/zeu și spāsitoriu nostru Iisus Hristos/, cu aceluia dulceață și la-oameni-iu/bire*” (CLit., 20^r);
- (47) „*Ce / însă negrăită și nemăsurată la-o/ameni-iubirea ta, neadaus, neschim/bat fuseși om și întîi sfin/țitoriu noauo ești*” (CLit., 24^v);
- (48) „*Dulceața și milostea [și ?] [la]-oame/ni-iubirea, unul-născut [fiu]l tău, / cu e[l] blagoslovit ești*” (CLit., 36^v).

2.2.2. În corpus, realizările grupului care urmează prepoziției *la*, alcătuind grupuri cvasiechivalente cu dativul, lipsite de ambiguitate, nu sunt atât de diverse precum cele ale grupului cu centrul *a* (v. *supra* 2.1.2): grup nominal cu centru substantival (49), grup realizat

prin pronume personal (50a) și prin pronume reflexiv (50b), grup cu nume nul având în alcătuire un cuantificator universal (51a), un cuantificator indefinit (51a), un cuantificator distributiv (51b) și un cuantificator interogativ (51c). Tiparele identificate s-au impus în română.

- (49) *Și ēra de pro|povedui* **la gloatele galileilōr** (CT, 122^v);
- (50) a. *Și prahul* **ce sēu lipit** *de noi | de* *četatē voastrā scūtūrāmu-l* *voaō*; *Asā* *ačasta știți că a|propī* **se la voi** *apârâți* *lu dūmne|zeu* (CT, 140^f);
b. *Al treilea folos: nāscutul lu Iisus Hristos iaste acesta, cumu e trupul sau pelița, sau au legat* **la sine**, *fīnd Dumnezeu, cum nici întru un chip nu poate despărți* (CC₁, 213^v);
- (51) a. *Și fu tē||mā* **la toți** *și se* *trebară unūl* **la |alalt** *grâirā* (CT, 121^v-122^f);
b. *Că unde amu pohta să va trage pre omulū* **la fiece lucru**, *și cu inima căruī se va legā, acela iaste aceluīa Dumnezeu* (CC₂, 240);
c. *A cincea, învățām den ceastă evanghelie* **la cine** *sau de unde se cade a înțeleage leagea și dreptatea lu Dumnezeu* (CC₁, 123^v).

2.2.3. Dativul marcat analitic prin prepoziția *la* apare într-o singură construcție cu elipsa predicatului. Elipsa predicatului este datorată coordonării adversative.

- (52) *nu căuta a face rău, ce* *rugăciune bună* **la [trimeșitoriul pedepselor, nevoilor, dosadelor, boalelor, beteșugurelor, pagubelor]** *și împlā cu dreptate în rândul și în chemătura lu Dumnezeu* (CC₁, 35^f).

3. Concluzii

În textele analizate, dativul analitic marcat fie prin prepoziția *a*, fie prin prepoziția *la*, în poziție de complement indirect, are numeroși regenți verbali. Dativul marcat prepozițional dependent de un adjectiv sau de un nume apare rar, iar unele contexte sunt ambigue. Uneori, dativul marcat analitic prin cele două prepoziții este dublat prin clitic pronominal.

Fenomenul marcării duble a dativului, prin flexiunea articolului și prin prepoziție, are loc numai pentru tiparul cu *a* și se întâlnește în cele două *Cazanii* și, într-un singur exemplu, în *Molitevnicele rumânesce*. Frecvent, prepoziția *a* precedă cuantificatorul globalizant *tot* urmat de un nominal cu formă de dativ.

Echivalența tiparului sintetic și a celui analitic (cu prepoziția *a*) de marcarea a cazului dativ este evidențiată prin utilizarea aleatorie a celor două tipare în contexte sintactice identice.

Rar, dativul analitic apare în structuri cu elipsa predicatului.

În *Catehismul lui Coresi* și în *Pravila lui Coresi* nu au fost identificate contexte cu cele două tipare de dativ analitic.

SURSE

CCat. – *Catehismul lui Coresi*, ed. Alexandra Roman Moraru, în TR, p. 19-129.

CT – Coresi, *Tetraevanghelul*, ed. Florica Dimitrescu, București, Editura Academiei Române, 1963.

- CC₁ – Coresi, *Tâlcul evangheliilor*, ed. Vladimir Drimba, București, Editura Academiei Române, 1998.
- CC₂ – Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*, vol. I, ed. Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, București, SOCEC, 1914.
- CM – *Molitevnice române*, ed. Vladimir Drimba, București, Editura Academiei Române, 1998.
- CLit. – *Liturghierul lui Coresi*, ed. Al. Mareș, București, Editura Academiei Române, 1969.
- CPrav. – *Pravila lui Coresi*, ed. Gheorghe Chivu, în TR, p. 129-257.

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Mioara (coord.), Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Ion Rizescu, Laura Vasiliu, 2007, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, București, Editura Academiei Române.
- Buză, Emanuela, Florentina Zgraon, 1982, „Studiu lingvistic”, în *Prefețe și epiloguri din secolul al XVI-lea (Coresi, Întrebare creștinească, Tetraevanghel, Tâlcul evangheliilor, Molitvenic, Psaltire românească, Psaltire slavo-română, Evanghelie cu învățătură)*, TR, p. 487-548.
- Chivu, Gheorghe, 1982, „Studiu lingvistic”, în *Pravila lui Coresi*, TR, p. 162-212.
- Densusianu, Ovid, 1961, *Istoria limbii române. II. Secolul al XVI-lea*, ed. J. Byck, București, Editura Științifică.
- GALR. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Valeria Guțu Romalo (coord.), 2008, *Gramatica limbii române, I-II*, București, Editura Academiei Române [tirajul I: 2005].
- Gheție, Ion (coord.), Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frâncu, Alexandra Roman Moraru, Mirela Teodorescu, 1997, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, București, Editura Academiei Române.
- Guruianu, Viorel, 2005, *Sintaxa textelor românești originale din secolul al XVI-lea. Sintaxa propoziției*, București, Editura Universității din București.
- Mareș, Alexandru, 1969, „Studiu de limbă”, în *Liturghierul lui Coresi*, București, Editura Academiei Române, p. 47-118.
- Mihail Iorga, Ana-Maria, 2013, *O tipologie a dativului românesc*, teză de doctorat, Universitatea din București, p. 173-220.
- Pană Dindelegan, Gabriela (ed.), 2013a, *The Grammar of Romanian*, Oxford, Oxford University Press.
- Pană Dindelegan, Gabriela, 2013b, „Flexiunea cazuală – între analitic și sintetic. Cardinale și cuantificatori non-numerici în româna veche”, *Limba română*, LXII, nr. 2, p. 159-173.
- Roman Moraru, Alexandra, 1982, „Studiu lingvistic”, în *Catehismul lui Coresi*, TR, p. 56-97.
- Rosetti, Alexandru, 1956, *Limba română în secolele al XIII-lea – al XVI-lea*, București, Editura Academiei Române.
- Stan, Camelia, 2009, „Ierarhia constituenților în grupul nominal”, în Rodica Zafiu, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail (ed.), *Studii de gramatică*, București, Editura Universității din București, p. 231-236.
- Stan, Camelia, 2013, *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*, București, Editura Universității din București.
- TR. Gheție, Ion (coord.), Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Alexandru Mareș, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon, 1982, *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei Române.

THE ANALYTIC DATIVE IN CORESI'S WRITINGS

(Abstract)

This paper discusses the syntactic particularities of the analytic dative headed by the prepositions *a* and *la* in Coresi's writings. In order to identify the specific features of Coresi's writings, we investigate the following issues: the inventory of heads selecting analytic datives introduced by the prepositions *a* and *la*, the distribution and frequency of the two constructions in the seven texts analysed, the double marking (synthetic and analytic) of the dative, the equivalence of the analytic and synthetic constructions, and elliptical constructions.

ANEXĂ

Dativul cu prepoziția *a*

Textul coresian	Numărul ocurențelor dativului analitic construit cu prepoziția <i>a</i>
CCat.	—
CT	11 exemple
CC ₁	19 exemple (12 exemple au fost deja identificate de Ana-Maria Mihail Iorga)
CC ₂	39 de exemple (17 exemple au fost deja identificate de Ana-Maria Mihail Iorga)
CM	4 exemple (2 exemple au fost date de Ana-Maria Mihail Iorga ca aparținând textului CC ₁)
CLit.	1 exemplu
CPrav.	—

Dativul cu prepoziția *la*

Textul coresian	Numărul ocurențelor dativului analitic construit cu prepoziția <i>la</i>
CCat.	—
CT	29 de exemple
CC ₁	20 de exemple (5 exemple au fost deja identificate de Ana-Maria Mihail Iorga)
CC ₂	14 exemple (8 exemple au fost deja identificate de Ana-Maria Mihail Iorga)
CM	—
CLit.	5 exemple
CPrav.	—